

SORSKÉRDÉSEK

„A demokratikus értékek ellen is folyik ez a tisztogatás”¹

Tökés László nagyváradi püspökkel beszélget Beke György

A helyszín, ahol beszélgetünk, szinte egybecsomózza a mai erdélyi élet ellentmondásait. Az utcát, amelyben a Királyhágó melléki református egyházkerület székháza áll, aligha véletlenül éppen a fasiszta román diktátorról, Antonescu marsallról nevezték el. A magyar reformátusok pénzéből emelt épületet az egyik előző püspök átadta a román államnak, és most Tökés Lászlónak kemény jogi harcot kell vívnia a kilakoltatás fenyegetése ellen.

● *Püspök úr, miként bírja ezt az örökös küzdelmet, amelyben helyt kell állnia a temesvári forradalom óta, reményeinkkel ellentétben, talán még inkább és még gyakrabban?*

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy könnyű ez a harc. Némelykor eszembe jut a csángó imádság, amely így szól, hogy: „Én felkelek én ágyamból, testi-lelki koporsómból”. Testileg is fáradtan, már-már belefáradva a szakadatlan küzdelembe is, úgy kelek fel naponként, hogy fohászoknom kell, bíriam türelemmel, erővel és reménységgel. Hál' istennek, mégis sikerül. Talán az 1989. évi novemberi, tehát a robbanás előtti hónapra hasonlít leginkább a mostani helyzet: tetőzik az ostromlónak a vár védői erejét felőrlő politikája, mindent megtesznek adminisztratív, politikai propagandaeszközökkel, szinte megfoghatatlan kifinomult eróziós módszerekkel annak érdekében, hogy reményvesztetté és kilátástalanná tegyék általában a jobbra törekvők életét, s ami bennünket érint: a magyarság helyzetét. És ez nem múlik el hatástalanul. Azt szokták mondani nekem némely bölcsek: tegyék úgy, mintha nem történe semmi. Ne vegyem figyelembe, amit mondanak. A valóság azonban az, hogy ha az ember éveikig kénytelen szennyezett levegőjű környezetben élni, akkor ez, ha tetszik, ha nem, kihat az egészségre. Ennek hasonlatosságára: ilyen közegben nem lehet derűsen továbbhaladni.

● *Ideje van a szólásnak című új könyve az elmúlt esztendőök küzdelmét tükrözi, azokat a mozzanatokot, amelyeket az erdélyi magyarság, egyáltalában a kisebbségi élet javáért folytatott. Miként jutott el püspök úr ezeknek az írásoknak a során addig a következtetésig, hogy Erdélyben valójában az etnikai tisztogatásnak egy kifinomult fajtája folyik, a magyarság rovására?*

Ez végső soron megfogalmazás kérdése. Hosszú évek óta tudom, hogy mi a valóság Erdélyben. Azonban nem mindig üt az ember a szeg fejére, és a politikában nem szabad melébeszélni. Sokat számít a képszerű, pontos, telibe találó fogalmazás. Úgy hiszem, ezzel a kifejezéssel érzékletessé tudtam tenni a romániai kisebbségi valóságot. S hogy ez mennyire így van, arra nézve jellemző, hogy mi évek óta nyöszörgünk, nyavalygunk, panaszkodunk, siránkozunk, jajveszékélünk, kötetnyi irodalma van a tényszerű helyzetfelmérésnek, de nem találtuk meg azokat a tömör igéket, amelyekkel pillanatok alatt, revelatív módon érzékeltetni lehet a valóságot. Úgy érzem, ezeket a dolgokat ilyen formában ki kell mondani, azután következhet a részletezés, tételezés, elemzés, feldolgozás, a fehér könyv megírása.

● *Ennek a minősítésnek nyilván tárgyi alapja van. Összegyűjtöttük-e itt, Erdélyben az erdélyi magyarság sorsára vonatkozó tényeket, mindazt, ami püspök úr kijelentését igazolja?*

Mindennap beleütökzünk, mindenki így tudja, így érzi, így mondja halk szavú magánbeszélgetéseiben, vagy éppen egy kupa bor mellett; illetően módon panaszkodunk és kifogy-

¹ A MTV Panoráma műsorában, 1993. április 16-án elhangzott interjú szerkesztett szövege

hatatlanul soroljuk a hétköznapok tényeit a magyarság diszkriminációját illetően. Annál inkább megrökönyödtem, amikor értetlenséggel és megütközéssel fogadták az egyfajta etnikai tisztogatásra vonatkozó kijelentésemet nemcsak az ellenséges érzelmű román oldalon, hanem még magyarjaink is, akik épp ezt a valóságot szenvedik meg nap nap után. Sajnos itt feltételes reflex működik: megszoktuk évtizedek során, hogy nem mondjuk ki, sőt már bevallani se merjük magunknak ezt a valóságot. A tények tehát léteznek – és akár mennyit sorolhatnánk; már egy fél fehér könyvre valót csupán egyetlen hónap alatt összegyűjtöttünk. A bizonyítékokat csak össze kell gereblyézni. Megvannak, és mindent meg fogunk tenni annak érdekében, hogy ne csak az Iliescu-rezsim szórja szerte a világban Tokiótól Washingtonig a román forradalomnak nevezett eseményeket népszerűsítő brossúráit és hamis információit, hanem mi is mutassuk fel a világnak: íme, ez folyik Romániában, és ezt meg kell látniuk román barátainknak is. A jóhiszeműekre gondolok, akik szintén annyira félre vannak vezetve, hogy nem ismerik ezen tényeket.

● *A magyarországi közvélemény viszont nem ismeri a püspök úr tömör jellemzését vádlóiról.*

Mint maga a valóság, ennek a kérdésnek a megközelítése is rendkívül differenciált. Négyöt kategóriát soroltam fel. Vannak jóhiszeműek, akik nem ismerik a valóságot. Vannak véresszájúak, akiknek teljesen mindegy, hogy mit mondunk. Vannak, akik tudván tudják ezt a valóságot, és épp ezért sérti őket. Vannak – talán ez a legnépesebb csoport –, akik teljesen félrevezetettek és manipulálhatók. Zömmel ez utóbbiak teszik ki Iliescu elnök szavazótáborát, akik szintén a feltételes reflex törvényszerűségei szerint rá vannak kapcsolva egy manipulált román tájékoztatási szolgálatra, amely minden kérdésben meghatározza a gondolkozásukat. Ezek a rétegek, sajnos, az értetlenség, a nemzeti önérzet berzenkedése vagy éppen a felháborodás okán, mindegy, hogy milyen okból, milyen indítékból, de végül is mind közös nevezőre jutnak. Nos, ha másra nem, legalább arra jó volt egy ilyen erősebb megfogalmazás, hogy fellazítsa ezeket a rétegeket és előkészítsen egy újfajta magatartást, egy újfajta gondolkozást.

● *Hadd idézzek a román visszhangok közül egyetlen mondatot: „Etnikai tisztogatásról beszélni Romániában semmiképpen sem különleges ötlet, hanem a dolgok nevében nevezése.” Ezt Octavian Brătîlă írta, a kolozsvári Szabadság március 11-i számában. Eljutottak-e önhöz ugyanilyen román vélemények?*

Majdnem igazságtalan voltam, amikor szinte kifejejtettem azt a nagyon szűk réteget, melyhez Octavian Brătîlă úr is tartozik, amely tisztában van állításom valóságartalmával. Gelu Păteanu sem kell felvilágosítani arról, hogy mi folyt még a magyar többségű Székelyföldön is, ellenünkben. Sőt, a kifejezéssel megbarátkozó és önvizsgálatot tartó bukaresti értelmiségiek egy része arra is rájött a Demokratikus Konvenció egyik legutóbbi gyűlésén, ahol az RMDSZ is képviseltette magát, hogy ilyesfajta kifinomult tisztogatás nemcsak a magyarság ellenében folyik, hanem általában véve a demokratákat is kiszorítják a társadalom pályáiról.

Könnyű belátni, hogy ez a módszer nem csupán a magyarokra alkalmazható, hanem az Iliescu-rendszer általában véve mindenkit igyekszik félreállítani az adminisztrációból, felelős állásokból, aki akár csak egy árnyalatnyira is eltér a demokratikusnak nevezett Nemzeti Megmentési Front politikájától. Eppen emiatt gyakran még a magyarbarát román tisztségviselőknek sincs maradásuk tisztségükben. Úgy gondolom tehát, hogy a román demokrácia, a demokratikus értékek ellen is folyik ez a tisztogatás, és ezen a ponton találhatunk egymásra. Nem állítom azt, hogy csupán partikuláris kisebbségellenes attitűdről van szó. A magyaroknak épp az a nagy tehetetlenség itt, Romániában, hogy azonosulnak a demokratikus értékekkel. Az egyik legerősebb demokratikus párt, illetve szövetség az RMDSZ, ezért a magyarokon túl, a demokrácián is üt a jelenlegi rendszer.

● *Mindezek ismeretében a korábbiaknál is erősebb hangsúllyal kérdezem: mi módon segítheti ebben a vitában az erdélyi magyarságot az anyaországi közvélemény?*

Az anyaország már azzal sokat segít, ha megért bennünket. Egyik legnagyobb csalódásom és egyben fájdalom éppen az, hogy Bukarest és Budapest között egyfajta konvergencia, egyfajta egybeesés tapasztalható. Mint ahogy Ceausescu magyarellenes politikája és Kádár János nemzetet figyelmen kívül hagyó politikája között is volt ilyen közös nevező. Sokszor úgy érzem, hogy éppúgy nem értenek bennünket Budapesten, mint Bukarestben. Pedig egy nyelvet beszélünk. Nagyon nehéz áttörni, most már nem a hallgatás, hanem az értetlenség falát. Úgy érzem, nincs elég szakértő a hírközlésben, a sajtóban, a médiákban, aki képes lenne belülről is látni a mi dolgainkat. Sokszor az a benyomásom, nemcsak magyarfaló román szélsőségesek akarnak elnémitani, hanem frissen repatriált bölcselkedő atyámfiai is

torkomra fojtának a szót, és jogot formál az anyaországban is sok, a témát egyáltalán nem ismerő ember arra, hogy bennünket kioktasson, vagy legalábbis lesajnáljon.

Ady Endre érzékletes verssorait szabadon alkalmazva azt mondhatom: miért fáj nekik az égő élet? Nincs ebben a sorsban részük soha. Mi azonban, akik itt vagyunk vagy akik vesznek a fáradtságot, hogy belülről közelítsenek ehhez a földhöz, a mi lelkünkhöz, azok érzik titkon, hogy övék a bús élet, s a kalász. Mi a bőrünkön érezzük azt, ami velünk történik, és legalábbis elszomorító, amikor a fuldoklót arra biztatják, hogy ne kövessen el csendháborítást, amikor segítségért kiált.

HÍREK

Petőfi-emléktábla a diósgyőri várban

Petőfi Sándor 1847. július 8-án baráti társaságban kirándult Diósgyőrbe és a közeli Hámorba. Ekkor írta meg az Alkony című versét. E helyet emléktáblával jelölte meg a hálás utókor, amelybe a verset is belevésték. Később egyik levelében ezt írta erről a kirándulásról: „Szép napja volt élettemnek. A természettel mulattam, a legkedvesebb barátommal... Sokat vártam, de még többet találtam”.

A nyugati oldalon emelkedő kettős kaputoronyon át juthatunk a vár belsejébe. A nyugati védősíkatáborban déli irányt követve találjuk az ikerbástyákat. A keleti falszoros északi végén helyezkedik el a rondella. A délkeleti saroktoronyba csigalépcsőn juthatunk fel. Északi oldaláról két torony fogja közre a vár 350 négyzetméteres alapterületű lovagtermét. A királyi lakosztályt a lovagteremhez kapcsolódó toronyban helyezték el.

Királyaink közül Zsigmond is birtokolta a várat, később feleségének, Cillei Borbálának adományozta. Később Mátyás első felesége, Podjeb-

rád Katalin, majd második felesége, Beatrix birtokába került a vár. 1482-től Bernardino Monetti olasz udvaronc volt a várnagy. Az utolsó királyi birtokos Ulászló felesége, Anna és II. Lajos felesége, Mária királyné.

Jelentős csaták, kiemelkedő hadiesemények színhelye sohasem volt ez a vár. 1647-ben a kuruc csapatok foglalták el a labancoktól, 1678-ban pedig azért rombolták le, hogy a németek falai között be ne fészkelhessék magukat.

Kerékgyártó Mihály